

ELGÜN NƏCƏFOV
Bakı Biznes Universiteti
Magistrant
elgunnecef1997@gmail.com

Ünvan: Həsən Bəy Zərdabi st 88a, Bakı Azərbaycan

KOMERSIYA BANKLARINDA AUDIT FƏALİYYƏTİNİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ İSTIQAMƏTLƏRİ

Xülasə

Məqalədə komersiya banklarında audit fəaliyyətinin təşkil edilməsindən bəhs edilir. Audit fəaliyyətinin araşdırılması, qiymətləndirilməsi və xüsusiyyətləri təhlil edilir. Audit standartları auditin vəziyyətinə və məqsədinə baxaraq, audit yoxlamaları təşkil edildiyi zaman əsas istiqamətləri, prosedurları, prinsipləri göstərilərək şərh edilir.

Bank sistemi digər sistemlərdən özünəməxsus xüsusiyyətlərinə görə fərqləndiyi kimi, bank auditi də özünəməxsus xüsusiyyətlərə malikdir. O, aid olduğu sistemin, bütövlükdə onun strukturlarının xüsusiyyətlərini özündə əks etdirir.

Hər bir ölkədə bank auditinin özünəməxsus xüsusiyyətləri vardır. Bu hər şeydən əvvəl onun yaranma tarixi, kökləri, şəraitini, qanunvericilik bazası, tətbiq mexanizmi, fəaliyyət qaydaları və başqa amillərdən asılıdır.

Açar sözlər: Audit, Komersiya bankları, Daxili audit, Xarici Audit

İdarəetmədə qərarların qəbul edilməsində əsas göstəricilərdən biri audit hesab edilir. İdarə etmə sistemində auditin funksiyası onun nəzarət və yoxlama ilə bağlı fəaliyyətinin təşkilini həyata keçirir.

Bazar iqtisadiyyatının formalaşmasında auditin müstəqil ekspert və auditin nəzarət, yoxlayıcı xüsusiyyətlərini nəzarət alaraq, başlıca prinsipləri səmərəliliyin yüksəldilməsi, maliyyə resurslarından qənaətlə istifadə, əmlakın qorunub saxlanması, Sui istifadələrin qarşısının alınması, dürüst uçot və hesabatlar təşkil edilməlidir. Auditin təşkil edilməsində məqsəd, auditor fəaliyyətinin tənzimlənməsi, qərarların qəbul edilməsi, auditor ilə müştərinin müqavilə əsasında öhdəliklərinin müəyyən edilərək məsələlərin həlli yolları araşdırılır.

Nəzarət forması olaraq audit hesabat dövründə maliyyə nəticələrinin əks etdirilməsində düzgünlüyü, dəqiqliyi, tamlığı, aydınlığı müəyyən etmək üçün tərtib etdiyi illik maliyyə hesabatını yoxlamalıdır. Maliyyə (mühasibat)

hesabatlarının auditi müəyyən olunmuş qaydalara əsasən uçotun aparılmasında hesabat formalarının uyğun tərtib edilməsi düzgünlüyün yoxlanılması məqsədi ilə aparılır. Auditin tək məqsədi təşkilatlarda və müəssisələrdə sənədlərin yoxlanılması ilə məhdudlaşa bilməz, beləliklə audit mövcud vəziyyətin analitik nəticələrini ümumiləşdirməli, gələcəkdə inkişaf üçün proqnozlar verilməli, elm və texnikanın inkişafı nəticəsində yeniliklərin istehsalat tətbiqini həyata keçirir, problemlərin həlli yollarının araşdırılması, idarəetməni təkmilləşdirmək və real təkliflər vermək mütləqdir.

Hazırda dövlətin komersiya banklarına və kredit təşkilatlarının maliyyə nəzarətinə xüsusi diqqət yetrilir. Komersiya banklarının və kredit təşkilatlarının fəaliyyətləri ilə bağlı dəqiq məlumatların əldə etmək istəyən, dövlətin, investorların, müştərilərin, tərəfdaşların daxili nəzarətə və audit yoxlamalarına ehtiyacı yaranıb. Auditin vacib olmadığı zamanlarda belə yoxlama aparılması zəruri hesab etmək olar. Auditor özünəməxsus nəzarət və risklərin qiymətləndirilməsi, sınaqların həyata keçirilməsi, prosedurlara nəzarət edilməsi proqramını işləyib hazırlamalıdır. Komersiya bankının kredit əməliyyatları üzrə auditin işinin artması və təkmilləşdirmək üçün bir sıra təkliflər təqdim edilmişdir. Kredit anlayışına və riskinə aid olan, kredit təşkilatlarının maliyyə nəticələrini təhlil etmək, auditor maliyyə hesabatlarının bütün aspektləri üzrə sübutlar və faktlar toplayaraq rəy bildirmək məcburiyyətindədir. Auditorun məqsədinin əsas istiqaməti olaraq kredit portfelinin şaxələndirilməsini qiymətləndirməkdir.

Kredit portfelinin mövcud iqtisadi vəziyyətini nəzərə alaraq, resursların qiymətləndirilməsini aparmaq, makro-iqtisadi tendensiyaları nəzərə almaq, iqtisadiyyatının sahələri üzrə analitik məlumatlara əsaslanır. Auditor hesabatları təhlil edərək illik mühasibat hesabının etibarlılığını təsdiq etmək üçün auditor bankda risklərin idarə edilməsini və kredit strategiyası, prosedurları haqqında araşdırma aparıb məlumat verməlidir. (R.N.Kazimov, C.B.Namazova.sh.122-123)

Audit fəaliyyəti qanunverici və normativ hüquqi aktlar, sahədaxili əsasnamə, təlimat, metodik vəsait və digər normativ sənədlərlə tənzimlənir. Bu fəaliyyəti həyata keçirmək üçün audit öz işini planlaşdırmalı, müfəssəl proqram tərtib etməli, nizamlamalı, konkret fəaliyyət mexanizminə və metodologiyaya malik olmalıdır (İ.M.Abbasov .sh.83)

İqtisadi ədəbiyyatlarda auditin iki növündən bəhs edilir xarici və daxili audit. Xarici audit müəssisə və şirkətlərdə münasibətdə müstəqil fəaliyyət göstərir, xarici auditin verdiyi informasiyalara əsasən kənar istifadəçilərin qarşısında məsuliyyət daşıyır (banklar, səhimdarlar, kreditorlar, təsisçilər)(Q.R.Rzayev.sh.156)

Xarici auditin əsas məqsədi informasiyanın düzgünlüyü, dəqiqliyi və maliyyə(mühasibat) balansının realığı və uçotun düzgünlüyünün yoxlanılmasıdır. Uçot informasiyaları özlərində böyük iqtisadi nəticələri əks etdirir, İnformasiyaların real və obyektiv olması , riskdən və qeyri məhsuldar xərclərdən qaçmaq üçün əsas şərtidir. Kredit təşkilatları auditor firmasını və ya fərdi auditoru müstəqil olaraq seçir. İllik məcburi hesabatı xarici auditor tərəfindən aparılaraq kredit təşkilatlarının ümumi yığıncağında müzakirədən sonra, təsdiq edilir.

Daxili audit komersiya banklarında və kredit təşkilatlarında auditin bu forması özünün idarəsi, uyğun şöbələri, bölmələri tərəfindən həyata keçirilir. Daxili audit yoxlamasının aparılması qaydası müddəti, istiqamətləri kredit təşkilatının rəhbərliyi tərəfindən təyin edilir. Komersiyaya banklarında və kredit təşkilatlarında audit yoxlaması öz daxili qrupu olduğu üçün məlumatların düzgünlüyünü təsdiq edə bilməz. Daxili audit müəssisə rəhbərinin müəyyən etdiyi istiqamətlər üzrə araşdırmalar apararaq məlumatlar hazırlayır.

Daxili audit müəssisə və təşkilatların inkişaf fəaliyyətinə dəstək verən, əhəmiyyətinin yüksəldilməsinə yönəldilmiş müstəqil fəaliyyət, obyektiv məsləhət verici əsas göstəricilərdəndir. Daxili audit fəaliyyəti sahəsinə sistemli yanaşmaqla, nəzarət və idarəetməni, riskin idarə edilməsini, səmərəliliyin qiymətləndirilməsi və inkişafına şərait yaradaraq məqsədlərə çatmaq üçün kömək edir.

Daxili audit təşkilatlarının əməkdaşları banklarda yoxlama məqsədilə, mühasibat, pul-hesabat,uçot-hesabat icazəsi olur. Daxili audit əməkdaşları icra etdikləri vəzifələr, bank işçisinin hərəkətlərinin icra etdikləri əməliyyatların düzgünlüyünə, daxili sənədlərin normativ tələblərə uyğun olub olmadığını müəyyən etməklə məşğuldurlar. Kredit təşkilatlarının göstəriciləri bütün fəaliyyət istiqamətləri üzrə risk ehtimalları qaçılmazdır. Komersiyaya banklarının həyata keçirdikləri fəaliyyət istiqamətləri üzrə bütün vəzifə və öhdəlikləri auditor təşkilatları tərəfindən icra olunur. Auditorların göstərdikləri vəzifələr bir biri ilə əlaqəlidir və onlar eyni məqsədə, bankın fəaliyyətində sabit inkişafa nail olmağa, fəaliyyətinin yüksəldilməsinə, göstəricilərinin artırılmasına, gələcəkdə uzunmüddətli inkişaf üçün addımlar atır, ölkənin bank sisteminin davamlı inkişafının təmin edilməsi üçün xidmət göstərir.

Ədəbiyyat siyahısı

İ.M.Abbsoy; Ali məktəblər üçün dərslik (Bakı 2007)
R.N.Kazımov, C.B.Namazova; Praktiki Audit dərslik
Q.R.Rzayev; Mühasibat uçotu və audit(Bakı 2006)

Directions for assessing audit activity
in commercial banks

Summary

The article deals with the organization of audit activity in commercial banks. Investigation, evaluation and characteristics of audit activity are analyzed. Audit standards interpret the main directions, procedures, and principles when organizing audit inspections, looking at the situation and purpose of the audit.

Just as the banking system differs from other systems due to its specific features, so does the bank audit. It reflects the characteristics of the system to which it belongs, its structures as a whole.

Each country has its own characteristics of bank audit. First of all, it depends on the history of its creation, roots, conditions, legal basis, application mechanism, rules of operation and other factors.

Keywords: Audit, Commercial banks, Internal audit, External audit

Направления оценки аудиторской
деятельности в коммерческих
Банках

Резюме

В статье рассматривается организация аудиторской деятельности в коммерческих банках. Анализируются расследование, оценка и особенности аудиторской деятельности. Стандарты аудита интерпретируют основные направления, процедуры и принципы при организации аудиторских проверок с учетом ситуации и цели аудита.

Как банковская система отличается от других систем своими особенностями, так и банковский аудит. Он отражает особенности системы, к которой принадлежит, ее структуры в целом.

Каждая страна имеет свои особенности банковского аудита. Прежде всего, это зависит от истории его создания, корней, условий, правовой базы, механизма применения, правил работы и других факторов.

Ключевые слова; Аудит, Коммерческие банки, Внутренний аудит, Внешний аудит

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 06.09.2022

Çapa qəbul olunma tarixi: 25.03.2023

Elmi rəhbər :Novruz Hüseynov
tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur